

יישוב בבעלות נסיכי מאזוביה, הנזכר לראשונה במאה ה"ג, קיבל זכויות עירוניות ב-1321 מידי הנסיכים לבית פיאסט ממאזוביה, ובמאה שלאחר מכן הפך לבירת מחוז ממחוזות הכתר הפולני. היהודים הראשונים החלו להתיישב בראבה במחצית הראשונה של המאה ה"ו. אזכורים לקהילה היהודית מראבה מגיעים משנת 1507. במחצית המאה ה"ז הצבור היהודי המקומי הואשם בעלילת דם וגורש מן העיר (1547). מניחים כי איסור זה, לפחות משך עשרות השנים הראשונות לאחר הופעתו, לא כובד במלואו.

חזרתם של היהודים לראבה חלה בתקופת סטניסלב אוגוסט המלך. ב-1775 מושל ראבה פראנצ'ישק לנצקורונסקי הקים ישוב קטן עבור בני דת משה מעברו השני של הנהר ריקי, בכפר זמקובה וולה. הרחוב הראשי של ישוב זה נקרא רח' ירושלים (ירוזולימסקה). לפי האמנדנים, בשלהי קיומה של קהיליית שני העמים חיו שם מ-150 עד 200 בני אדם. הצבור היהודי המקומי עסק והתפרנס בעיקר מעיבוד עורות, ייצור זכוכית, חייטות וטוויה, עיבוד מתכות ויצור תכשיטים. השפעתם ההולכת וגדלה של היהודים על הכלכלה והמשק המקומיים גרמה לעימות עם האוכלוסייה הנוצרית שהייתה לרוב ענייה יותר. כבר בעת הכיבוש הפרוסי ב-1799 הכפר סופח אל ראבה, וכונה מאז העיר היהודית.

בתקופת דוכסות ווארשה ומלכות פולין (הממלכה הקונגרסאית) אחוז היהודים בין תושבי ראבה גדל בהתמדה – בשלהי המאה ה"ט היהודים היוו כבר מחצית מהאוכלוסיה (1897). מעמדו האיתן מבחינה כלכלית של הצבור היהודי נפגע בצורה קשה על ידי שריפה של 1861, שבה נשרפו מרבית הנכסים השייכים לצבור זה. מכה נוספת שהכתה בצבור היהודי והנוצרי של ראבה היו האבידות החומריות העצומות בעת מלחמת העולם הראשונה. משך כמה חודשים העיר הייתה בקו החזית והמבנים בה נהרסו כליל בפעולות לחימה.

מפקד האוכלוסין הראשון בפולין שחידשה את עצמאותה הראה בשנת 1921 כי בראבה חיו 3000 יהודים. בשנות השלושים כתוצאה ממשבר כלכלי חריף התעצמו המתחים בין האוכלוסיה היהודית לזו הנוצרית בעיר. בחיים הפוליטיים של הצבור היהודי, שהיווה 40 אחוז מכלל האוכלוסיה, הובילו קבוצות ציוניות, ובאלה המזרחי ופועלי ציון. בעיר פעלו גם כמה ארגונים כלכליים, ובאלה גם אגודת הסוחרים ואגודת בעלי המלאכה.

בימיו הראשונים של ספטמבר 1939 העיר נכבשה בידי צבא גרמניה. כבר הימים הראשונים של כיבושה של ראבה הוכתמו בטרור ובפשעי המלחמה של הוורמאכט: ב-10 בספטמבר נורו 40 תושבי העיר (ובתוכם 23 יהודים). דיכוי וגזירות שהוטלו על הצבור היהודי כללו גזירת זקנים, מארבים עם תפיסות, מעצרים על האשמות שווא והוצאות להורג. במאסר 1941 הכובש הגרמני הקים בראבה גטו, שבו נאסרו יותר מארבעת אלפים יהודים. בתחילה הגטו בן שני האיזורים לא היה מגודר בחומה. חלקו האחד נמצא באיזור הקרוי "יהודים" בפי העם, השני – ברחוב לוביצקה. שני החלקים חלשו על כל חלקה המזרחי של העיר, החל מהגשר מעל נהר הרילקה ליד בית החולים ועד לגשר שעל נהר הראבקה, דהיינו הרחובות: בוז'ניצ'ה (רח' בית הכנסת), POW, סטארושצ'יאנסקה, סטודז'ייננה, זאמקובה וולה, זאטילנה. מלבד תושבי ראבה בגטו נאסרו גם פליטים מישוברים אחרים של דרום חבל מאזוביה: סקירניביצה, ביאלה ראבסקה, נובה מיאסטו שעל נהר הפיליצה. תנאי המגורים והתנאים הסניטריים בגטו היו קטסטרופליים, בעיקר בשל הצפיפות הגדולה. כמה פעמים פרצו מגיפות של טיפוס המעיים. בעלי מלאכה רבים שעבדו אצל המקומיים או הגרמנים, הוצאו מדי יום מהגטו, מה שאיפשר להשיג מזון ולהבריח סחורות אל הגטו.

ב-1942 הגרמנים נעלו את הגטו – הרובע גודר בחומה, ובכניסה הועמדו מחסומים. היהצאיה מהשטח נאסרה תחת איום בעונש מוות. אספקת מנות המזון הוקטנה עד שלבסוף פסקה כליל. ההוצאות להורג הפכו לעניין שבשגרה. חיסול הגטו החל בסוף אוקטובר 1942. הגרמנים כרתו על הגטו, ותושביו אולצו בכח לעזוב את בתיהם ונדחסו במכות אל קרונות הרכבת והוצאו מתחנת דז'ביצה אל מחנה ההשמדה בטרבלינקה. רבים נרצחו בעת אקציית החיסול בשטחי העיר.

בתום המלחמה שבו אל העיר כמה עשרות יהודים בלבד, והקהילה חדלה מלהתקיים עד מהרה עם הגירתם של מרבית הניצולים מראבה.

בית העלמין היהודי בראבה מאזובייצקה נמצא על תל סוייצ'ים, ברחוב קז'ימיז' ויילקי דהיום (ז'ידומיצקה לשעבר). הוא הוקם לפני שנת 1775. הוא משתרע על חלקה הדומה בצורתה למעוין ששטחה כ-2,557 הקטר. בעת

השוואה הגרמנים החלו להחריב את בית העלמין, פרקו את חומת בית העלמין והוציאו מהמקום את המצבות הגדועות (בהן השתמשו לריצוף הרחובות בעיר). ההרס נמשך גם בתקופה שלאחר סיום המלחמה. המצבות שנמצאו הובאו לבית העלמין ומשם נשדדו בהדרגה – כך ציינו בדו"ח משנת 1953 פעילי האגודה החברתית-תרבותית של יהודי פולין (בשנות ה-60 תוכנן לצלם סרט אודות בית העלמין – כפי הנראה נותרו שם אז עוד מצבות רבות). בית העלמין נסגר בצורה רשמית בהוראה מנהלית של השלטונות ב-1967.

בשנות ה-70 של המאה שעברה בהתאם לתכנית המתאר העירונית, בית העלמין נמצא בשטח שמיועד היה לבניית שכונת מגורים – אולם תכנית זו לא יצאה אל הפועל.

בית העלמין נרשם ברשימת האתרים לשימור תחת המספר A-872, החלטה מיום ה-20 במרץ 1992. לא נשתמרו שרידים של גדר, בניינים, שער, מצבות או שורות קבורה. בשטח בית העלמין צומחים צמחים ושיחים. רק בחלק צפוני של בית הקברות נשתמרו שני קטעים גדולים של מצבות מסוף המאה הי"ט. ב-2017 בשולי בית העלמין הוקמה אנדרטת זיכרון להנצחת יהודי ראבה הקבורים במקום.